

AAN DE OEVER VAN HET RIEGMEER

In Amsterdam aangekomen trof mij een volgende droeve boodschap. Ze werd al aan de deur van mevrouw De Cosse aan mij meegedeeld door een huilende Sara. Mevrouw De Cosse, Cilie's tante, was stervende. Ze had al langer een zwakke gezondheid gehad. Bloedspuwingen en felle koortsen hadden haar in een paar dagen tijd op de rand van het graf gebracht. Mevrouw had nog één heldere dag, voor ze de eeuwigheid aanschouwde, en sprak daarin over Cilie's toekomst. Ze gaf Sara en een dienstmaagd opdracht geld en goederen te verzamelen, die ze aan haar sterfbed zelf nog inspecteerde. "Dit is voor jou, mijn lieveling!", zei ze. "Het garandeert je een zorgeloze toekomst. Ik zal mijn broer vragen om voor je te zorgen." Ze schreef haar broer een brief, ze dicteerde een brief beter gezegd, en sloot haar ogen. Opnieuw was Cilie verloren waar ze van hield. Opnieuw was ze schijnbaar ontroostbaar. Opnieuw was het alleen Sara in wie ze warme moederschap ontmoette.

Toen ik na de begrafenis met de broer van mevrouw De Cosse naar diens woning liep, om een en ander te regelen, werd me duidelijk wat haar te wachten stond. Ik kreeg opdracht haar bezittingen bij deze meneer af te leveren en Cilie naar een weeshuis te brengen. Deze meneer had gehoord van haar afkomst, een bastaard van een slaaf zei hij, en vond de schande te groot om haar in zijn huis op te nemen. Als de mensen ervan zouden horen, was zijn goede naam verloren. Naar het weeshuis met het kind, dat was het allerbeste, zo hoorde ik te begrijpen. En deze meneer zou dan met Cilie's bezittingen haar onderhoud wel betalen. Ik knikte, of ik alles begreep, zei toe de opdrachten te zullen vervullen, zoals het een dienstwillige dienaar betaamde, want zo zag die meneer mij. Ondanks mijn geld en goed was ik in zijn ogen slechts een dienaar, die de groten van Amsterdam diende te dienen. Maar toen ik mij omdraaide, om het werk te zullen vervullen, had ik al een heel ander plan in mijn gedachten. Cilie naar een wees huis? Dat nooit.

Twee dagen later zaten we samen op een vrachtschip, dat Sara, Cilie, mij en al mijn en Cilie's bezittingen over de Zuiderzee naar Zwartsluis bracht. De spullen werden tijdelijk opgeslagen in de grote schuur bij de turfmarkt. Ik had ergens in de haven een paar losse arbeiders ingehuurd om de spullen in Amsterdam aan boord te laten brengen, zodat niemand er ooit achter zou komen waar we gebleven waren. De mensen aan boord vertelde ik dat mijn vrouw een doek voor haar gezicht droeg, en altijd witte handschoenen aan had, omdat ze ernstig verbrand was toen een olielamp van het plafond op haar kleren was gevallen. Niemand stelde meer vragen, en niemand heeft ooit geweten dat zo een vermomde Afrikaanse vrouw met een turfpraam aankwam op het Hooge Veer. We namen onze intrek in de herberg "De Vliegende Visch". Voor Sara waren het enkele moeilijke weken, want ze vond het beter dat men haar nog niet zou zien. Een blanke man en een Afrikaanse vrouw met een kind, als dit verhaal snel rond zou gaan zouden we alsnog gevonden worden en zou Cilie alsnog naar het weeshuis moeten. Een kind als Cilie was moeilijk binnen te houden. Ze had op de plantage, en vooral in Afrika,

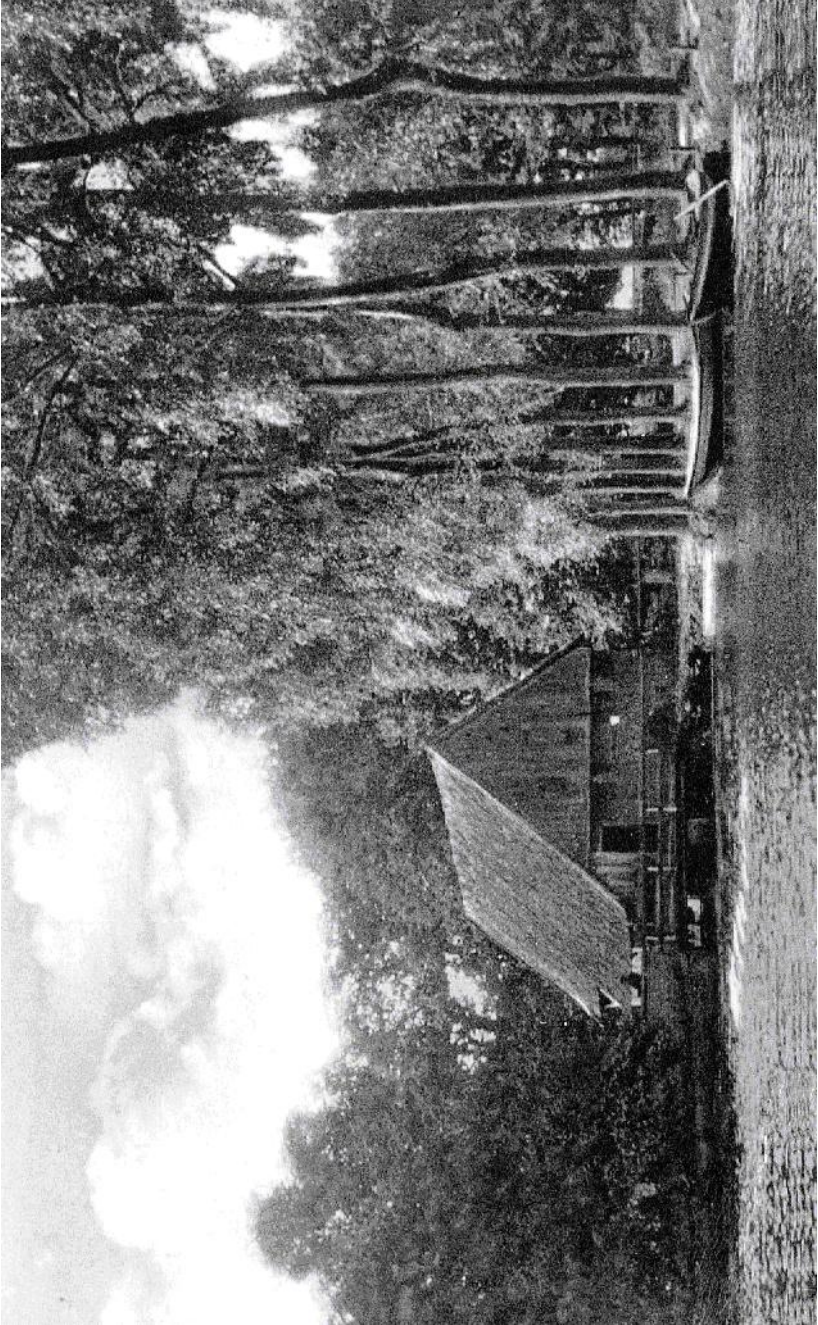
kattenkwaad geleerd waar niemand blij mee was. De morgen na onze aankomst was ze al aan ons zicht ontsnapt en stond ze bovenop het rieten dak van de herberg te dansen en te zingen. Afrikaanse liedjes van Sara, Franse van haar moeder en haar tante, van alles kende ze, tot groot vermaak van de toegestroomde buurt. Iedereen op het Hooge Veer wist toen dat er bijzondere bezoekers waren in “De Vliegende Visch”, en ik wist dat we daar zo snel mogelijk weg moesten.

Ik kocht van Piet Warries een stuk land aan de oever van het Riegmeer. Het land lag bij een schut, dat de waterstand in de vaart regelde door het Riegmeer al dan niet in bedwang te houden. Mijn Hoogeveense familie punterde ons op een avond de venen in, naar de al snel opgeworpen plaggenhut. Eén avond deden we erover om die te bouwen. En dan niet omdat je hem anders niet zou mogen bouwen, zoals mensen later zouden beweren, maar gewoon omdat niemand een dagloon wilde missen. Volgens sommige mensen waren we trouwens 's nachts aan het werk, maar dat komt gewoon omdat het werk in het veen al zo vroeg begint dat de mensen hier de avond bijna overslaan. Dan is het voor hen nacht, want ze moeten er weer vroeg uit. Een bosje onttrok ons aan het zicht van nieuwsgierige ogen. In de weken erop bouwde mijn familie goed betaald een flinke stenen woning voor ons. We verruilden de plaggenhut voor een kasteel, om zo maar te zeggen. Mijn broer Arent en ik haalden al onze spullen op uit Zwartzluis, toen Arent een lading turf naar de markt had gebracht. Zijn praam lag zwaar op het water van alles wat we meenamen naar ons lustoord in de Drentse venen. Hier in dit verlaten stukje van onze Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, in dit stukje dat niet eens een van die landen was, zouden we onvindbaar zijn. Hier zou Cilie op kunnen groeien, tot ooit een man haar zou vragen elders een gezin te stichten. Hier zou ik met mijn Sara oud kunnen worden, dacht ik.

Rondom mijn woning werd enige grond ontgonnen. Na twee jaar waren er potelingen geworteld en opgeschoten, en zaden ontkiemd en uitgegroeid, die samen een paradijselijke omgeving vormden. We konden eten van onze eigen grond. Een land van melk en honing, want twee koeien zorgden voor het een en mijn bijen voor het ander. De dieren leefden van de heide, opgeschoten op de hogere delen van het moerasgebied, en de bloeiende planten van het veen zelf. Om het geld hoefden we dit alles niet meer te doen, maar het gaf me een plezierige bezigheid. Ik kwam er door tot rust. Sara genoot met volle teugen. Cilie leefde met de dieren of het haar vriendinnen waren. Helaas was dit voor Sara maar voor korte duur. Na 2 ½ jaar stierf ze in de kraam. Ze werd samen met ons kind begraven, op een stille plaats, achterin het veen, waar niemand haar rust zou verstoren en zich niemand zou kunnen vergapen aan ‘het graf van een echte negerin’. Een sierlijke witte plank op het graf en enkele met touwen verbonden witte paaltjes en plankjes er omheen markeerden de plaats. Ze stierf een jaar na een gesprek met de Hoogeveense predikant, waarover later meer. Die man gunde ik het al helemaal niet om haar rust te verstoren met zijn preken vol haat en liefdeloosheid.

Cilie ging naar Sara's dood nog meer op in haar liefde voor de dieren van veld en veen. 's Ochtends in alle vroegte, als de nevels nog over het moer lagen, liep ze, huppelde ze, je zou bijna zeggen: danste ze naar de drinkplaats van de reeën, de vossenburcht die ze gevonden had, naar de eendennesten. En naar het graf van Sara, om daar haar verhaal kwijt te kunnen. Ik weet vast dat Sara vanuit de Hemel luisterde naar alles wat haar pleegkind vertelde, om het daarna te delen met Cilie's moeder. Samen zochten we het water op Cilie en ik. Om te punteren op het Riegmeer. Om er te vissen, bloeiende waterplanten te bekijken en om er de in het water spiegelende bomen te bezien. Samen hielden we ook het schut in de gaten. Calkoen had me gevraagd om voor de Compagnie daar de waterstand van het meer mee te regelen, of eigenlijk: om er het water in de vaart mee te regelen. Als er meer of minder water in de vaart moest vloeien, kreeg ik de opdracht van Calkoen om het schut aan te passen. Cilie voelde dat feilloos aan. Als ze zei dat er weer extra water bij moest, kwam er gegarandeerd een briefje of een mondelinge boodschap van Calkoen met dezelfde inhoud.

De woning van Cilie en haar pleegvader De Stroeve aan de oever van het Riegmeer. De brug ligt over de Riegmeergruppe. Buiten beeld, ten noorden van de woning ligt het schut waarmee het water van het Riegmeer in bedwang wordt gehouden.

Sara's graf.

In onze woning kwam niet lang na Sara's dood een oude weduwe wonen, die de huishouding voor ons bestierde. Een lieve, zwijgzame vrouw, met de luttelens van het leven op haar ziel. We kregen ook gezelschap van meester Van Xanten. Als werkloze schoolmeester was hij een jaar meegekomen met de turfgravers. Hij sprak en schreef hun taal, hij kon prachtig vertellen van Abraham, David en Jezus, kortom, een man naar ons hart. Jammer dat hij geen les kon geven, vond hij zelf ook. Op de deel van mijn woning ontstond dan ook al snel een schooltje, voor de kinderen van de seizoenarbeiders in de buurt. En voor Cilie. Cilie was een snelle leerlinge. Ze kreeg buiten de klasjes om les in alles wat meester Van Xanten geleerd had van zijn eigen leermeesters. Meester Van Xanten werd goed betaald, want daaraan had ik dus geen gebrek, en hoefde geen turf meer te graven. 's Zondags was diezelfde deel eveneens gevuld met turfgravers uit de oostelijke buurlanden. We kerkten er met elkaar, lazen uit de bijbel en zongen liederen. We voelden ons gelukkig, tot er zoveel rare verhalen in het dorp over ons werden verteld, dat meester Van Xanten om les te kunnen blijven geven een andere ruimte nodig had. Hij vond een woning in het Haagje, gaf les aan kinderen in het veen van de Hollanders en Zuidwolde, maar kwam nog vaak voor privéles naar Cilie. Ons 'kerkje' was ook achter de rug. Langzamerhand werd ons paradijsje aan het meer een benauwde kooi.....